

Näringsdepartementet
103 33 Stockholm

Yttrande till delbetänkande SOU 2014:13 En digital agenda i människans tjänst

Digitaliseringskommissionen betänkande består av tre delar: En kartläggning av de index som mäter digitaliseringen ur olika perspektiv, en genomgång av de regionala agendorna samt en utredning med tillhörande förslag som rör digitaliseringen av skolan.

IT&Telekomföretagen fokuserar i detta yttrande på den sistnämnda delen, om skolan, som också är den där förslag presenteras.

Vad avser de första två delarna, indexen och de regionala agendorna, vill IT&Telekomföretagen ändå framhålla att Kommissionen har gjort en mycket förtjänstfull kartläggning. Just detaljeringsgraden i indexen är en stor fördel, då de hjälper att identifiera de luckor som finns bakom de aggregerade indexen som annars ger en mycket positiv bild av IT-utvecklingen. De aggregerade indexen tenderar leda till att politiska beslutsfattare slår sig till ro med att Sverige ligger i världstopp. Som framgår finns dock allvarliga luckor rörande bl.a. svårigheter att rekrytera IT-kompetens (s. 66), företagets användning av elektroniska tjänster (s. 73), lärares användning av och kompetensutveckling inom IKT (s.77), export av IKT-tjänster (s. 98) och jämställdhet (s. 102f).

Det är mycket angeläget att dessa svaga punkter i digitaliseringen fortsättningsvis har de politiska beslutsfattarnas fulla uppmärksamhet.

Övergripande synpunkter rörande skola och undervisning

För IT-branschen, och övriga IT-intensiva delar av arbetslivet, finns två skäl till att digitaliseringen av skolan är av central betydelse. Det första rör det långsiktiga kompetensbehovet, där det för att Sverige även fortsättningsvis ska kunna konkurrera i en alltmer digitaliserad värld krävs att framtidens medborgare har fullgod kompetens. Det rör både den professionella kompetensen i form av systemutvecklare, IT-projektledare, IT-arkitekter m.fl. yrken där det redan idag råder en stor brist, och användarkompetensen, där även yrken som inte har IT som huvudingrediens ändå kräver en ökad digital kompetens.

Det andra skälet rör branschens roll som leverantör av, och partner i utvecklingen av de digitala lösningar som skolan använder för att uppnå de mål som Kommissionen vill uppnå genom sina förslag. Erfarenheten från andra sektorer som genomgått en digitaliseringsprocess är att ju högre mognad den

beställande sidan i förståelsen av olika digitala verktyg och metoder, desto bättre lösningar kan IT-branschen leverera.

Digitaliseringskommissionen berör perspektiven ovan, i synnerhet det förstnämnda, men behovet av en effektiv kompetensförsörjning och en god partnerskaps-relation innebär – vilket inte nog kan understrykas – att digitaliseringen av skolan i högsta grad är en ledningsfråga och inte en "IT-fråga".

Kommissionen behandlar, genom både analys och förslag, på ett förtjänstfullt sätt de andra parter vid sidan om lärarna som är viktiga för digitaliseringen: lärarutbildningen, rektorsutbildningen och den praktiska forskningen. Även i detta avseende kan vi inte nog understryka betydelsen av att dessa parter "digitaliseras" för att vi ska uppnå såväl kompetensförsörjningsmålen som goda leverantör-kund-relationer.

Digitaliseringskommissionens förslag är över lag mycket bra, och de följer till stor del de förslag som IT&Telekomföretagen, i samarbete med stiftelsen Datorn i Utbildningen, presenterade i rapporten "Beslutsboken" i juli 2013. Förslagen ligger också i linje med inriktningen av det arbete som bedrivs inom ramen för SKL:s nationella forum för skolans digitalisering, där IT&Telekomföretagen ingår som part.

IT&Telekomföretagen vill emellertid se en del tillägg och förtydliganden, som beskrivs närmare nedan.

Synpunkter kring enskilda förslag

Förändringar i läroplanerna och kursplanerna (s. 189 ff)

Vi har följande kommentarer rörande förslagen till reviderade styrdokument vill IT&Telekomföretagen, de som undervisning i programmering:

- Kommissionen anser att programmering inte bör vara ett eget ämne, utan ett kunskapsområde som bakas in i andra ämnen. Vi ser risker med detta, då programmeringen kan försvinna i mängden utan att elever får en samlad, grundläggande kunskap i de centrala elementen i programmering och digitalt skapande.
- Oavsett om programmering tas in som eget ämne eller inte bör begreppet utvidgas så att det inte låses till det mer tekniska delen av att skapa datorprogram. Programmeringen är en del av en större kreativ process, där även mjuka, icke dator-relaterade moment ingår (problemlösning, grafisk formgivning, användbarhet m.m.). Ett fenomen i sammanhanget som får allt större betydelse både i Sverige och internationellt är maker-rörelsen (som syftar på det engelska "making" – skapande). Vi skulle därför se att man i alla sammanhang använder "programmering och digitalt skapande" som ett kombinerat begrepp.

- Undervisning i programmering och digitalt skapande kräver inte bara förändringar i styrdokument, utan också tillhörande resursinsatser för att höja lärares kompetens att undervisa inom ämnesområdet.

Lyft lärares och skolledares digitala kompetens (s. 200 ff)

Mot bakgrund av våra övergripande synpunkter, i synnerhet det som rör ledarskapets betydelse, vill vi lägga till följande till förslagen som rör digitalt kompetenslyft rektorer (s. 203 ff):

- Kommissionen föreslår en modell där skolhuvudmän tilldelas medel för kompetenshöjning *efter ansökan*. Utifrån både likvärdighetsperspektivet och perspektivet om ledarskapets fundamentala betydelse anser vi att satsningar på rektorers kompetenslyft ska vara *obligatoriska*. Annars är risken överhängande att det – som fallet är idag – mest blir de skolor och skolhuvudmän som redan insett digitaliseringens betydelse som ansöker om medlen. SKL:s självvärderingsinstrument LIKA kan ges en funktion där resursfördelningen sätts i relation till resultatet av självvärderingen. Vidare ska Skolinpektionen ges i uppdrag att följa upp att alla skolor och skolledare håller en fullgod digital ledningskompetens.
- Kommissionen anger såsom en bedömning att frågor kring digitaliseringens roll i högre utsträckning genomsyrar rektorsutbildning och fortbildningsinstanser till verksamma rektorer. Varför bara "bedömning"? För IT&Telekomföretagens del önskar vi en tydligare skrivning i förslagsform, t.ex. att Skolverket ska ändra sina regler för upphandling av rektorsutbildning så att användningen av digitala verktyg får en framträdande plats i utbildningen.
- I det digitala kompetenslyftet för rektorer bör även kompetens att leda förändringsprocesser uttryckligen föras in. Som skolledare handlar det inte endast om att göra strategiska val rörande vilka former som undervisningen ska digitaliseras, utan också på vilket sätt som själva övergången till digitalt baserade arbetsätt ska genomföras. Som den norske forskaren Rune Kramsvik framhåller, citerat i IT&Telekomföretagens Beslutsboken på s. 8: "Det är uppenbart att dagens digitala samhälle ställer helt andra villkor på förändringskompetens i skolledningsfrågor än tidigare."
- Kopplat till frågan om rektors kompetens att leda digitala förändringsprocesser behöver även de IT-ansvariga funktionerna i skolorna kompetensutvecklas inom området pedagogik och IT och samtidigt knyts närmare skolledningen så att de kan bidra med expertkompetens. Vi vill se en motsvarighet till CIO:s – Chief Information Officers – som finns inom de flesta övriga delar av arbetslivet, med en allt mer given roll i ledningsgrupperna.
- Då digitaliseringen är en ständigt pågående process, med en fortlöpande utveckling av nya produkter och tjänster, föreslår vi att ett samverkansråd skapas med företrädare för både IT-branschen och berörda myndigheter och organisationer: Utbildningsdepartementet, Skolverket,

Skolinspektionen, SKL och Friskolornas Riksförbund. Genom ett sådant samverkansråd kan lösningar tas fram snabbare när specifika problem och möjligheter dyker upp. Exempel på frågeställningar som snabbt skulle kunna lösas av ett samverkansråd är organiserandet av digitaliserade nationella prov, hanteringen av personuppgifter vid användning av molnbaserade lösningar samt frågor kring kompetensutveckling inom området.

När det gäller förslagen rörande tydligare digitala inslag i lärarutbildningen, som IT&Telekomföretagen stöder, nämner Kommissionen några parter som skulle kunna åta sig ansvaret att kartlägga nuvarande brister i lärarutbildningen. Skrivningarna i dessa delar är svaga och diffusa. Vi föreslår att en extern part som både har större kompetens och förmåga att agera fristående engageras. Till exempel kan någon representant från några av de många olika norska initiativen inom området engageras.

Ökad kunskap om effekterna av digitala inslag i svensk skola

Rörande förslagen till kopplade till forskning anser vi följande:

- På grund av vikten av effektivt fungerande leverantörs-kundrelationer vill vi att forskningen även kartlägger vilka affärs- eller leveransmodeller som fungerar bäst. I likhet med upphandling på andra områden finns många fallgröpar, t.ex. att upphandlingar fokuserar på produkt snarare än funktion (i extremfallet att produkter av specifika märken efterfrågas) och att upphandlingarna inte tar hänsyn till de projektmetoder som används i IT-branschen, där omfattande kravspecifikationer i allt högre grad ersätts med stegvisa, eller "agila" projektmetoder. För IT-området gäller också särskilda förutsättningar, t.ex. att tjänster levereras i sin helhet digitalt via det s.k. molnet, vilket medför särskilda utmaningar kopplade till bl.a. immaterialrätt, data- och personuppgiftsskydd.
- Vi vill ytterligare understryka betydelsen av att forskningen belyser möjligheterna till nya former av lärande/pedagogik/didaktik som ett kreativt användande av IT kan ge. Kartläggningar av den befintliga användningen av verktyg och metoder är förvisso väsentliga, men det får inte stå i vägen för forskningen kring nya undervisningsmodeller med IT som kan utmana de rådande paradigmen.

Konsekvensbeskrivning – insatser för ett säkrare Internet

Digitaliseringskommissionen skriver att en ökad satsning på digitaliseringen i skolan också kan leda till minskad brottslighet (sidan 216). IT&Telekomföretagen instämmer i detta och föreslår att regeringen uppmärksammar de initiativ som görs i Sverige för ett tryggare internet idag. Vi tänker främst på Surfa Lugnt, ett unikt samarbete mellan myndigheter, företag och ideella organisationer, som syftar till att öka kunskapen hos vuxna om barns digitala vardag. En kampanj riktad mot skolor som handlar om nätrespekt startas i höst. Statens medieråd,

som är medlem i Surfa Lugnt, gör också en stor insats med sin kampanj "No Hate". Regeringen kan stärka dessa insatser genom att uppmärksamma Skolverket och kommunerna på att ta tillvara på dessa och andra initiativ för att tillsammans minska näthatet och bygga ett respektfullt användande av nätet i skolan.

Med vänlig hälsning,

Ellinor Bjennbacke
Näringspolitisk chef

Fredrik von Essen
Näringspolitisk expert